

Nr 6

Av herr **Lundberg**, om *ändrade bestämmelser rörande riksdagsledamots immunitet.*

Regeringsformens § 110 föreskriver:

Ej må någon riksdagsman under tilltal ställas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåt genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt. Ej heller skall någon riksdagsman kunna förvisas från den ort, där riksdag hålles. *Skulle någon enskild man eller någon kår, militär eller civil, eller ock någon menighet, av vad namn den må, aningen av egen drift eller med anledning av befallning, försöka att våldföra riksdagen, dess kamrar eller utskott eller någon enskild riksdagsman, eller störa friheten i deras överläggningar och beslut, vare sådant ansett som förräderi, och ankomme på riksdagen att slika förbrytelser i laga ordning bevra låta.*

Riksdagen och statsvetare har ansett regeringsformens § 110 vara ett verkligt skydd för att riksdagens ledamöter skall kunna tala fritt i riksdagsarbetet utan att i oträngt mål behöva riskera åtal eller skadeståndstalan vare sig från det allmännas eller enskildas sida. Ej heller har man ansett att det skulle saknas skydd för att riksdagsman genom någon myndighet, enskild eller annan, skulle under riksdagstid kunna hindras från att fullgöra sitt uppdrag. Om grundlagen skall ändras och annorlunda än ordalagen tolkas, har riksdagen förbehållit sig rätten att själv pröva denna fråga, men har även till skydd för enskild riksdagsledamot gentemot kammaren föreskrivit att ett åtal endast får ske om kammaren beslutat med fem sjättedelars majoritet att åtal får ske. Det måste ur olika synpunkter vara angeläget att grundlag som anses vara av högre värde än annan lag hävdas och skyddas av riksdagen gentemot alla angrepp från såväl myndigheter som enskilda, så länge nu riksdagen anses ha kvar rätten att stifta lag. Genom ett aktuellt rättsfall mot enskild riksdagsman har § 110 § getts en tolkning, som innebär att den i stort kan anses som en nullitet i vad det gäller riksdagens och riksdagsledamöters rättsskydd när det gäller både immunitetsskydd mot åtal och ingrepp från annan myndighet. Riksdagen har funnit sig i och ännu icke tagit ett initiativ för att hävda sig, vilket hade varit möjligt 1960. Huruvida beslutet i fråga om tolkningen av § 110 är att betrakta som en lagförklaring eller dom utelämnar jag av olika skäl i detta sammanhang.

Vid högsta domstolens prövning av den aktuella rättsprincipen och tolkningen var meningarna så delade, att endast tre av sju justitieråd varit fullt eniga i fråga om både det processuella förfarandet och lagtolkningen. I detta sam-

manhang bör jag få hänvisa till justitierådet Conradis motivering i rättsprotokollet av den 9 november 1960 och vari det avslutningsvis sägs:

Det är icke väl förenligt med en naturlig uppdelning av riksdagens och domstolarnas befogenheter, att domstolarna, utan den opinionsyttring som kammarens med stöd av § 110 regeringsformen lämnade medgivande till anställande av talan innebär, inlåta sig på prövning av gränserna för en riksdagsledamots yttrandefrihet. Jag finner under hänvisning till vad sålunda anförts, att på grund av § 110 regeringsformen hinder förelegat för domstolarna att upptaga Andrés talan till prövning.

Huruvida den aktuella lagtolkningen även innebär att den jämväl skall gälla för förklaringen av den 23 mars 1807 som i punkt 40 förbjuder enskild part att taga stämning å någon domare för att tilltala honom för fel eller brott i ämbetet, vilket i praxis kommit att utvidgas till att avse alla högre ämbetsmän återstår att pröva vid tillfälle. Huruvida riksdagens talmän kommer, om nu en riksdagsman skulle i en debatt kunna tänkas bryta mot detta för domare och tjänstemän troliga immunitetsskydd, att tillämpa en friare debatt och kritik av domare och tjänstemän har ännu icke kommit till prövning. Men logiskt skulle tolkningen av § 110 regeringsformen föra till att immunitetsskyddet för domare och tjänstemän jämväl skulle kunna anses vara hävt i och med beslutet av den 9 november 1960.

I konstitutionsutskottets utlåtande nr 28 år 1960 avstyrks motionsyrkandet om en grundlagsändring av 110 § med ett understrykande av betydelsen av den i motionerna väckta frågan och med en hänvisning till att författningsutredningen upptagit förevarande spørsmål till prövning. Det hade varit rimligt att konstitutionsutskottet och författningsutredningen genom kontakter hade förberett frågan så, att ett beslut i enlighet med motionsyrkandet hade kunnat ske 1960 och frågan nu kunnat vara avgjord. Ur olika synpunkter måste man väl även anse att det är konstitutionsutskottet som självt skall pröva och framlägga förslag till riksdagen i denna för riksdagen viktiga principfråga. Det är naturligt att det kan vara svårt för riksdagen att i en lag kunna skydda sig mot intrång från främmande intressen. Ur denna synpunkt kan det även vara svårt för enskild riksdagsman att rätt finna utformningen som täcker syftet. Konstitutionsutskottet äger att pröva och slutgiltigt föreslå en sådan utformning av grundlagens föreskrifter att riksdagen kan pröva och fatta beslut i frågan. Detta kan ske på grund av proposition, motion eller genom utskottets eget initiativ.

Då denna fråga både ur rättslig, principiell och andra synpunkter är av stor vikt i ett demokratiskt samhälle måste en ändring åvägabringas snarast möjligt. Vid ett ställningstagande till denna fråga skall man inte utesluta att en möjlighet till ett slutgiltigt beslut kan tänkas uppstå före nästa ordinarie val till riksdagen.

Med hänvisning till det anförda föreslås,

att riksdagen ville för sin del till grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 110 första stycket första punkten regeringsformen:

Ej må någon riksdagsman under tilltal ställas eller eljest till domstol instämmas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammar, till vilken han hör, sådant tillåt genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt.

Stockholm den 16 januari 1962

John Lundberg